

SLOVENSKI

UČITELJ.

Glasilo „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Izhaja 5. in 20. vsakega meseca na celi poli in velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr.

|| Za oznanila se plačuje od navadne ver-
stice, če se natisne enkrat, 10 kr., dvakrat
14 kr., trikrat 18 kr.

Štev. 4. V Mariboru 20. februarja 1877. Letnik V.

Slovenske knjige pišimo, slovenske knjige čitajmo, slovenske knjige razširjajmo!

Narod brez svoje lastne literature ne more obstati, ne more si svoje narodnosti ohraniti, a še manj omikovati se. To nas zgodovina uči. Koliko časa je bila omika Nemcev na zelo nizki stopinji! (Vsaj se nemško kmetsko in prosto ljudstvo še dandanes v omiki le malo ali nič, n. pr. od našega slovenskega ne razločuje.) Dokler se nemški literati in učenjaki niso narodnega jezika posluževali in latinski pisarili, se njih (?) literatura kar ni mogla utemeljiti mej narodom, seveda. Ali pa pogledjmo k drugim narodom, n. pr. k našim bratom Hrvatom. Dokler se je v njih šolah in v uradnih latinščina, nemščina in magjarščina rabila, tako dolgo ni bilo čuti o nikakoršnem napredku na Hrvatskem, o nikakoršni hrvatski literaturi. Kaj pa dandanes, ko se hrvatski jezik v šolah in uradnih rabi! Kako veliko je hrvatsko slovstvo dandanes že! Vse panoge znanstva so že v hrvatski literaturi kolikor toliko zastopane. Mi Slovenci, zlasti omikanci bi se naposled lahko za svoje izobraženje kar hrvatskih knjig že posluževali. Toda za prosto ljudstvo in za šolsko mladino moramo vsakako v našem jeziku pisati. In baš za šolsko mladino pisati ali sploh šolsko literaturo vstvarjati, je ena najvažnih nalog slovenskega domoljuba. Mladina, zlasti šolska mladina (kakoršna bi morala po obstoječih postavah vsa mladež biti) ima v tem svojo največjo nalogo, da se uči, in to obilo uči. (Preoblagati seveda ne gre posebno mladine ne.) Uči pa se mladina ne samo po besedah svojih roditeljev, po nauku, ki ga dobiva od svojih učiteljev, ampak tudi iz knjig, njej razumljivih, njej primernih, njej koristnih. Beseda učiteljeva, ki jo v šoli čuje, hitro premine; komaj zapusti deček šolske duri, uže ne misli več na nauke, katere mu je učitelj s tolikim trudom razjasnoval. Ako pa ima isto stvar v takih knjigah, katere so v njegovem materinskem in v razumljivem jeziku pisane, tedaj

že še pogleda v nje. Pa skoro toliko, kolikor za učenca je potrebna šolska literatura tudi za učitelja. To velja zlasti za denašnje čase, ki bi se smeli skoro nekaka „šolska doba“ imenovati. Iz knjig se mora učiti stareji učitelj, kateri se novih predmetov v stari šoli ni učil; iz knjig se mora učiti novih in boljših metod vsak učitelj, ki je poleg tega gotovo že dosta pozabil, kar se je v učiteljski učil. Iz knjig in to iz slovenskih knjig se mora učiti pa zlasti vsak slovenski učitelj, bodisi si star ali mlad, naroden ali nenaroden; kajti v šolah se je učil le v nemščini, to je, prisvojil si je sicer lepih znanosti, toda v tuji obliki, v slovenski ljudski šoli neporabljeni. On mora svojim vedam dati vso drugo obliko. On mora hoté ali nehoté, z ljubeznijo ali nevoljo privajati si kolikor toliko na dobro slovensčino. Celó nemčurski učitelj, vsaj tisti, kateremu je kaj na svoji časti ležeče, vzame v roko slovensko knjigo, da se privadi dobrih slovenskih izrazov. Kajti sram je vsakega že samega sebe, ako bi govoril slabo materinski jezik otrok.

Iz naštetih vzrokov narodno-misleči učitelji radi segajo s svojimi pičli novci po slovenskih šolskih knjigah, in tudi nenarodnjak med učiteljstvom še kupi sem ter tje kako slovensko knjigo. Seveda je poleg teh še precejšnje število nepodpornikov slovenske literature, pa vsled tega tudi nenapredovalcev v slovenski šoli. Toda na pričeti poti moramo iz ljubezni do naroda, do mladine slovenske dalje hoditi, posebno zdaj, ko smo prve težkote uže premagali.

Pišimo, slovenski učitelji, še dalje slovenske šolske knjige. Spravili smo jih v poslednjem času že nekaj na dan; vendar za vse stroke še nemamo potrebnih knjig. Pred vsem bode jako hasnil „Nauk o vzgoji in o zgodovini vzgoje“. No, za tako knjigo vemo že za pisatelja. Kakor čujemo, bode jo g. Lapajue, ki je že toliko knjig in knjižic slovenskih na dan spravil, za kar so mu slovenski učitelji gotovo hvaležni, posnel po enaki izverstni hervatski knjigi od Basarička.¹⁾ Gospod Tomšič, verli pisatelj mladinskih in šolskih knjig, ima sebrano vse potrebno gradivo za sestavo „navoda k poduku v 1. razredu“, t. j. knjiga po izgledu nemške „Unterklasse“. Slovensko logiko in psihologijo utegne „Slovenska Matica“ v Ljubljani izdati, kakor se je govorilo po časnikih. „Nauk o gospodinjstvu“ je spisal v izvirnem jeziku nek znan šolnik na Primorskem. Pa poslovenil je nek sodelavec „Slovenskega učitelja“ tudi Hermanovo gospodinjstvo. Ena izmed teh dveh knjig pride gotovo v kratkem na svetlo, in naše gospodične učiteljice bodo gotovo z veseljem po njej segle. Boljše čitanke bodemo gotovo v kratkem imeli. Ako se ne motimo, je slavna vlada nagovorila celjsko učiteljsko društvo, da popravi „Drugo be-

¹⁾ Ako pred ne izide izvirna slovenska pedagogika, ki se rabi baje že na Goriškem. Pis.

rilo“, katero bode potem izdala. „Tretje berilo“ se sedaj pri sl. ministerstvu pregleduje, in upati je, da kmalu beli dan zagleda. Za „prvo čitanko“ pripravlja g. Tomšič v Ljubljani gradivo, ki ga namerava sl. c. kr. deželnemu šolskemu svetu predložiti. Gospod Lapajne ne bode vsled tega gradiva za prvo čitanko obelodanil. Namesto tega pa namerava izdati poslovenjeni Kocenov zemljepis, ki se tiska v „Slov. učitelju“. Ako ne bode ta zemljepis potrjen od slavne vlade, utegne pa morda katera druga zemljepisna knjižica višje odobrenje zadobiti; kajti enake knjige pripravlja tudi menda profesor Heinrich v Ljubljani in znani slovenski šolski pisatelj Praprotnik. Peta računica od slavnega dr. Močnika se je že menda poslovenila, in se utegne v kratkem dotiskati v c. kr. zalogi. Upamo tudi, da se posloveni izverstna „Geometrische Formenlehre“ od dr. Močnika, kar je baje tudi želja tega zasluženega šolnika, rodom Slovenca. Nado pa tudi imamo, da pride na svitlo v kratkem „Miklošičev Abecednik“ (početnica), bodisi da ga založi c. kr. vlada ali pisatelj sam. (Dokler pa teh knjig še ne bomo imeli, kar se prav za prav jako hitro še ne bode zgodilo, **naj ne pozabijo slovenski učitelji na sedanje knjige!**) Z združenimi močmi, sporazumljenjem in vnetim domoljubjem spravila se bode še marsikatera druga knjiga na dan. Na slovenskih učiteljih pa bode, da bodo slovenske knjige tudi kupovali, čitali in tako napredovali. A vas, slovenskih učiteljev, je le malo; vi ne morete zdatno podpirati vso slovensko šolsko literaturo, zlasti ker tudi nemške knjige popolnem ne zaničujete. Zato pa naj bo vaša skerb, da spravite kako slovensko knjigo tudi med narod, med mladino, da jo pridružite v šolarske in okrajne učiteljske bukvarnice. Kedorkoli imate gg. učitelji priliko, da se snidete z domoljubi ali s stariši šolskih otrok, priporočujte jim knjige naše, da se razširijo med mladino. S tem vam je šolsko delo samo olajšano. Ako otrok doma iz knjige bere, razumel bode ložje učiteljev nauk. Knjiga mu tudi tedaj mnogo pomaga, ako doma to čita, kar je v šoli iz učiteljevih ust šlišal. Zatorej naglašamo z vsem povdarkom: Slovenske knjige pišimo, slovenske knjige čitajmo in slovenske knjige razširjujmo!

Fizika v narodnej šoli.

(Spisal Antonij Leban-Mozirski.)

I.

Fizika nas uči spoznavati naravne zakone, po kojih se vsa trupla (organična in ne organična) ravnati morajo. — Radi tega je tudi fizika najtežji predmet v narodnej šoli, in naravoslovje pak — najlehkejši, kajti kar nas naravoslovje uči, lahko z očmi vidimo, a fizične zakone, prikazni itd. in njene uzroke moramo

stoperv iskati. — Iz tega je tedaj razvidno, zakaj nij še fizika v narodnej šoli kali pognala. Uzrok tiči tudi v tem, da se ta predmet še prav malo v prvem, da celo v srednjem razredu ne predava. In vendar, ako hočemo, da bode fizika v narodnej šoli — plodonosen sad nosila, moramo jo uže v prvem razredu mej druge predmete uverstiti. To lahko storimo pri kazalnem ali nazornem poduku. V prvem razredu tedaj, pri nazornem poduku, lahko mladino na ta velevažen predmet pripravljamo. Kot predmet pa naj se fizika v višjih razredih narodne šole predava. Učitelj pa zamore v tem predmetu le takrat v višjem razredu zadostovati, ako je on omejenega predmeta zmožen in ako postopa pedagogično, kajti kdor hoče kaj učiti, mora tudi sam znati. Laviranje nič ne pomaga, znati je treba.

Pa tudi na polji fizikalinega poduka je učiteljstvo često krivo pot hodilo. Ono je namreč hotlo v narodnej šoli pripeljati mladino le do formalne omike s tem, da je mladini tolmačilo pojme in definicije; mladina se je učila po učiteljevem navodu ali po knjigah le blebetati, a razumela nij, kar je pravila. Navadno se je mladini v glavo ubijalo o splošnih lastnostih teles, ognjene in vodne zračne prikazni. O poskušnjah ali eksperimentih nij bilo niti duha, niti sluha.

Pozneje se je spoznalo, da taka metoda nij plodonosna, spoznalo se je, da se je na tak način le prazno slamo mlatilo in krenilo se je radi tega drugo pot. Sklenilo se je namreč, da je treba mladini učenje v fiziki matematično dokazati. Naslikalo se je tedaj otrokom na tabli v hiroglifih matematične oblike (Formelu), o kojih otroci nijso imeli pojma; poduk pa nij bil živahen; nij bil interesanten, kajti otroci so pri takem poduku zdehali. Uvidilo se je, da tudi z tako metodo nij napredka; spoznalo se je, da se zida na peseku in zopet se je krenilo drugo pot. Geslo tretje metode je bilo: „Poduk v fiziki mora biti interesanten“, t. j. učiti se mora tako, da bode tak poduk za otroke zanimiv. Zaverгли ste se tedaj prvi dve metodi in pozlačeni jezdec, kartezianski hudiček itd. so igrali v šoli v tem poduku glavno rolo; kajti mislilo se je, da z tacimi igračkami bode postal otrokom poduk „interesanten“. Ker otroci take reči, resp. igrače radi gledajo, mislijo se je, da je tak poduk pravi. In zopet smo se varali. Stoperv slavni Crüger¹⁾ nam je stavil k temu predmetu Bacovo glavno pedagogično vodilo, katero se glasi: „Der physikalische Unterricht muss nothwendigerweise auf Experimente gegründet sein“. To je tedaj pravo; otroci se morajo napeljati, da pri različnih prikaznih vprašajo, k a j, k a k o in z a k a j. Brez eksperimentov ne more biti poduk v fiziki dober. Kar otrok vidi, to mu ostane popolnoma lastnina. „Unterrichte

¹⁾ Po njegovih načelih je sestavljena Decker-jeva fizika (poslovenil Lapajne), katero živo učiteljstvu priporočamo.

anschaulich“ je staro pedagoško vodilo, koje ima v vsakem predmetu veljavo. To je tedaj jasno; kajti človek kar vidi, tudi po tem vprašuje in narava mu sama da odgovor. — Seveda, snov je obširna, a vsega nij treba prebaviti, ampak le glavne reči, posebno take, ki se dajo nagledno razlagati. Bolj zamotane aparate odstranimo, ker z tacimi se v narodnej šoli nič ne doseže. Priproste poskušnje so najboljše, ker otroci to ne samo vidijo, ampak tudi razumejo. Tedaj v šoli ne bomo rabili jako dragi pirometer, ampak ognjeni jekleni oblok bode zadostoval; mesto Musenbrokske adhäsijskih likal bosta zadostovala dva kosa oknovega stekla itd. Vsi drugi aparati niso potrebni, ker se lahko vse s priprostimi rečmi pokaže. N. pr. kedar se okna potijo, lahko se otrokom razlaga, kako rosa nastane. Kedar se iz lonca kuhane vode sopar dviga, lahko otrokom razlagamo, kako oblaki nastanejo, kako dež nastane. Z kozarcem vode, na kojega papir postavimo, predočimo otrokom zračni tlak itd. — Učitelj tedaj lahko z lahkimi, priprostimi sredstvi vse učencem pokaže in to otroci tudi doma sami lahko poskusijo in se tudi take aparate napravijo. Na tak način postane poduk v fiziki otrokova popolnoma lastnina. Kar je deček (deklica) videl, opazoval, za pravo spoznal, naj tudi določeno se o tem izrazi. Tako se mladina uči govoriti; misli v stavkih izraževati. Gledati se mora na to, da mladina napačno ne govori. Pri tacih slučajih se mladina vadi tudi v jezikoslovji; vadi se ortografično pravo pisati, pa tudi govoriti in duh se ji vedno bolj bistri.

Kocenov zemljepis za narodne šole.

Poslovenil Ivan Lapajue.

I. Oddelek.

Podoba, velikost, gibanje in naravne lastnosti zemlje.

(Dalje.)

II. Vode po kopni ali suhi zemlji.

Vse vodovje po zemlji se vedno pretaka. Iz morja vzdiga-joči se soparji delajo oblake, iz katerih pada dež in sneg na zemljo, ki ju požira, a v podobi studenca se zopet iz zemlje pcejajo. Studenci se zbirajo v potoke, potoki v reke in reke v veletoke ali velike reke. Glavna reka teče v morje, v njo se iztekajo stranske reke, v te pa pritoki. Brežnice se po kratkem teku brez stranskih rek v morje izlivajo, pušinske reke se pozgubé v pesku ali se pa v pušinska jezera izlivajo.

Tam, kjer se reka v morje ali v drugo večjo vodo izliva, je njeno ustje ali izliv. Ako se gleda tekoča reka proti njenemu izlivu, ima se na pravi roki njen pravi ali desni,

na levi njen levi breg. Kjer se voda z visočine v globočino spušča, ondi je slap, majhni slapi so skakalci.

Zgornji del večjih rek, navadno z velikim padom in sterim bregom, zove se zgornji tek; v srednjem teku je manjši pad in večja struga, v spodnjem teku voda počasi in med nizkim bregom teče. Reka se večkrat razkroji, in delajo se v njej otoki; ako se reka pred ustjem deli v več panog, nastane deltasto ustje, kakoršno ima Nil v Afriki, Donava in Rena v Evropi, Misisipi v Ameriki. Pri počasnem teku rek po nižinah nastaja bližnja zemlja močvirnata in pred iztekom reke v morje se delajo lokve.

Rečje se imenuje vsa reka v vsej svoji dolgosti in z vsemi dotoki; porečje je vsa zemlja skup, s katere se vode v reko odtakajo; meja med dvema porečjema je razvodje.

Reke tekó na podnožji dolin, pri kateri se razločuje dno in strani. Glavne doline ločijo gorstva, v nje se izlivajo stranski in poprečni doli. Podolnice ali podolžne doline se vlečejo poleg glavnih gorstev, preseke (poprečni doli) segajo poprek v podolnice. Grape so zelo ozke in kratke doline s sterimo ograjo. Ako mora reka po gorah velike globočine napolnjevati, predno more dalje teči, nastane gorsko jezero. Planotna jezera napolnjujejo odpertine po nižavi, takih jezer je največ po kopni zemlji.

12. Ozračje.

Zrak obdaja zemljo osem milj na debelo; v zraku vidimo razne prikazni. Spodnji del zraka, eno miljo nad zemljo, zove se parokrog (atmosfera). Gibanje zraka dela vetrove. Močni vetrovi so viharji in nevihte. Pred hudim vremenom se delajo vertinci. V vročih deželah pihajo vetrovi prav redno. Na severji ravnika do 10° s. š. je popolna tišina; 20° severno od te tišine in 20° južno pa pihajajo od vzhoda proti zahodu neprenehoma vetrovi, pasatni vetrovi. Mornik in sušnik pihata ob obrežji morja in jezer in sicer po dnevi od morja ali jezera proti suhi zemlji, po noči pa od zemlje proti morju. Znani vroči vetrovi so: samum v Arabiji, hamsin v Egiptu, harmatan v zahodni Afriki, široko na Laškem; merzli vetrovi so v juga po ruskih pustah in burja v avstrijskem Primorju. Vodeni zračni prikazki so: rosa in slana, megle in oblaki, dež in sneg. Vse te zaznamujemo z izrazom moč. Vse večje premembe v zraku z ozirom na toploto in mraz, na sušo in mokroto, kar mnogo upljiva na kakovšnost letnih časov, delajo podnebjem ali klimo, ki je po različnih krajih različna.

Ob morskem obrežji in po otokih je majhen razloček v toploti raznih letnih časov, ondi je primorsko podnebjem. Sredi celin (suhe zemlje) pa se v zmernem in merzlem pasu

menjuje vroče poletje z mrazo zimo; tako podnebje je celinsko ali kontinentalno podnebje.

II. Oddelek.

Zemlja kot bivališče človekovo.

13. Plemena človeškega rodu, vere in družbinske naprave.

Na vsej zemlji je nad 1300 milijonov ljudi. Tisti, ki stanejo nam nasproti na drugi strani zemlje, imenujejo se protinožci (antipodi).

Po postavi in barvi razločuje se 5 plemen človeškega rodu: 1) Kavkaško pleme z belo kožo, v prednji Aziji, severni Afriki in Evropi, in naseljenci od tod v Ameriki in Avstraliji. 2) Mongoli, žolte ali rumene barve, v vzhodni in severni Aziji. 3) Malajci, rujave kože, razširjeni po otokih indijskega in velikega oceana. 4) Zamorci s temno-rujavo in černo kožo ter volnatimi lasmi, v Afriki na jugu puščave Sahare. 5) Indijani z rdeče-rujavo kožo v Ameriki.

Po veri se razločujejo spoznavalci enega boga: kristjani, judje in mohamedanci, spoznavalci več bogov ali malikovalci: bramajci v izhodni Indiji, budaisti v izhodni Indiji, Kitajskem in Japanu, šamani z vero na čaranje v severni Aziji, fetišci v Afriki, ki obožujejo nepomenljive reči, n. pr. kamenje, lesene hlode, v katerih si mislijo duhove. Oni narodi, ki se živijo samo o plodu divjih rastlin, ali samo o lovu rib in divjačine, in ki so večinoma brez obleke, zovejo se divjaki. Narodi, ki si derže živali in s svojimi čredami od kraja do kraja potujejo, so pastirski narodi (nomadi). Naseljeni narodi obdeljuje zemljo ter se pečajo z umetnijami, obrtnijami in trgovino.

Samo naseljeni narodi živijo v državah, t. j. v družbah ljudi, ki so se v ta namen zedinili, da po določenih postavah v miru in varnosti živijo, in da morejo na ta način svoje duševne moči bolje razvijati. V vsaki državi morajo se obstoječe postave izpeljevati, po potrebi prenavljati in nove dajati, ter skupni stroške poplačevati. Na kateri način se to izvršuje, to določuje ustava v državi. Ako je največja oblast v državi le enemu izročena, tedaj je država samovlada ali monarhija. Ako je postavodajalstvo in nadzorstvo nad državnimi stroški po temeljnih postavah deljeno med monarhom in narodom ali njegovimi zastopniki, imenuje se država ustavna. Ako je najvišja oblast večim izročena, tedaj je država ljudovlada ali republika. Demokratska ljudovlada ima za svoje vladarje od narodne skupščine izvoljene vladarje, v aristokratski republiki imajo najplemenitejše družine to pravico.

Vsled človeških slabosti more se vsaka državna uprava in vlada spačiti. Spačena monarhija je despotovska, v kateri

dela vladar poljubno s svojimi podložniki. Aristokracija postane oligarhija, ako si nekateri mogočeži proti pravicam največjo oblast pridobé. Demokracija se spremeni v oblokracijo, ako si prosto ljudstvo najvišje oblasti prisvoji in vso državo v zmešnjave spravi.

Evropa.

Avstrijsko-ogerska monarhija.

14. Zgodovinski pregled.

Začetek avstrijsko-ogerske monarhije sega v davno preteklost. Sedanja Gorenja- in Dolenja-Avstrija ste spadali k rimskim provincijam Norikum in Panonija; Vindobona (Dunaj) je bil imeniten kraj in tabor Rimljanov. V 6. stoletji po Kr. so se od vzhoda prišli Obri teh dežel polastiti. Frankovsko-nemški cesar Karol Veliki je Obre (Avare) pregnal, pridobil deželo do reke Rabe in jo pod imenom vzhodne meje (marke) svojemu cesarstvu pridružil. Izseleniki iz Bavarskega so se tu naselili; nadškof solnograški je pa kerščanstvo po teh deželah razširjeval. Cesar Oton II. je podelil to deželo leta 983. kot dedno meju grofijo Leopoldu I, iz imenitne frankovske rodovine babenbergovske. Leta 1156. postala je Avstrija vojvodina, 1192. pridobil si je Leopold VI. Štajersko in pozneje pa Friderik Bojevni Kranjsko. Po smerti tega zadnjega Babenbergovca, ki je padel leta 1246 v vojski na Litavi proti kralju ogerskemu, bila je več let zmešnjava, češki kralj Otokar si je bil med tem časom teh dežel polastil.

Veliko premembo v osodi avstrijskih dežel je naredila volitev grofa Rudolfa Habsburškega za nemškega cesarja. Otokar se ni hotel vdati novemu cesarju, a v prvem boju je zgubil Avstrijsko, Štajersko in Kranjsko, v drugem boju na Moravi leta 1278. pa je zgubil življenje.

Leta 1331. se povekša Avstrija s pridobitvijo Koroške, 1365. Tirolske, potem s Terstom, grofijo Celjsko in Goriško. Leta 1477 pridobil je Maksimilijan I. vsled ženitve Nizozemske in Burgunsko, katere dežele so se pa pozneje zgubile. Vedna nevarnost, katera je deželam takrat žugala, silila je avstrijske dežele in druge, da so se tesneje mej seboj zvezale. Vsled ženitve Ferdinanda I. z sestro Ljudovika, kralja ogerskega in češkega, ki je padel v bitvi proti Turkom pri Mohači leta 1526., pripadli ste k Avstriji Ogersko in Česko; v poznejših stoletjih so se še pridružile Sedmograško, Galicija, Bukovina in Dalmacija.

15. Lega, poveršje in izobražba.

Avstrijsko-ogerska monarhija se razprostira med 42° 10' 5" in 51° 3' 27" s. š. in med 27° 11' 35" in 44° 1' 25" vzh. d.

in meji proti severji na Bavarsko, Sasko, prusko Šlezijo in Rusko — na vzhodu na Rusko in kneževino moldavsko — na jugu na kneževini Valahijo in Srbijo, na turško deželo Bosno, na kneževino črnogorsko, jadransko morje in na Italijo — v zahodu na Švico, kneževino Lichtenstein in Bodensko jezero. Vso poveršje znaša 10.784 avstrijskih kvadratnih milj (6225 □ miriam.), ljudi pa ima Avstro-Ogerska 35 1/2 milijonov.

Razen Švice je Avstrija najbolj gorata dežela v Evropi. V zahodnem in južnem delu naše monarhije so Alpe, onkraj Donave se vzdigujejo ob straneh z gorami obdane, valovito-hribovite dežele: Češka, Moravska, Šlezka; na vzhodni strani Morave se začenja vlak Karpatov, ki obdajajo v polokrogu Ogersko in Sedmograško, in na severji v polsko-rusko planjavo, na jugu pa v ogersko nižavo spuščajo. Najvišje gorstvo v cesarstvu so Alpe, ki se v treh verstah iz Švice in Tirolskega vlekó. Te verste ločijo na severji podolnice rek Ine, Salcah in Anize, srednjo versto pa ločijo od južne verste reke: zgornja Adiža, Rienca in Drava. Srednja ali glavna versta (centralne alpe) se začenja s tirolskimi alpami, v katerih so najvišji snežniki in ledniki, vlečejo se mej Saleburškim in Tirolskim, potem dalje mej Saleburškim in Koroškim pod imenom visoki Tavri, na dalje skozi zgornje Štajersko pod imenom štajerske (noriške) alpe do ogerske meje. Severna versta, severne alpe, začenja se na Predarelskem (algavske alpe) in se vlečejo dalje kot bavarske, salcburške in avstrijske planine skoro do Beča. Južna versta, južne alpe, začenja se na južnem Tirolskem, kjer je srednja Adiža preseka, vleče se dalje kot tridentinske alpe (med Tridentom in Beneškim) in karniške alpe (med Koroškim in Beneškim) ter se podaljšuje v kranjske visoke planote in Kras, ki pokriva Primorsko in Dalmacijo in se še na Turško razteguje. Med Dravo in Savo so varaždinske gore, ki segajo potem dalje na Hervatsko in v Slavonijo. Severne in južne alpe imajo velike puste planjave, a tudi dosta špikastih in zobatih gor.

Največje ravnine po Avstrijskem so velika ogerska nižava, ki pokriva največ Ogerske, mala ogerska nižina, ki je v zvezi z dunajsko kotlino, kateri glavni del je maravsko polje in novomeško kamenito polje.

(Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Središča. (Pevanje v narodni šoli.) Šolske postave tirjajo od narodnega učitelja, da podučuje zraven drugih predmetov mladino tudi v pevanju. To hvalevredno uredbo pozdravljajo učitelji, kateri vedó, da s tem ne vstrežajo samo učeči se mladini, nego tudi njihovim starišem in

odrastlim ljudem — našemu narodu. Da z dobrim pevanjem vstrezamo našemu narodu ni dvombe, zlasti ker se je slovenski narod s svojim petjem vseh časov od drugih narodov odlikoval. Ima pa tudi brezštevilno množino narodnih pesmi, noben narod ga v tem oziru ne prekosi, kar nam zelo slavni nemški jezikoslovec „Grimm“ priterdi. On pravi: Nad krasoto slovenskih pesmi bi Evropa ostermela, če bi je poznala. — Naloga naša je, da mi terjatvam šolske postave in narodu zadostujemo, da podučevamo z vspehom, — ne za kratek čas, ampak v korist mladine, za bodočnost. Ali se ti ne stori milo, ako slišiš nedolžno mladino prelepih pesmi pri svoji čodi, ali pri kacem drugem opravilu glasno prepevati? Se ti li zamore odrastla mladina, dragi prijatelj, sprehajajočemu se po rodovitnem polju, pisanih travnikih ali temno košatem gojzdu, kedaj bolj hvaležnega skazati, nego takrat, kedar ti zapoje lepo pesem, katero se je od tebe v šoli naučila? Ne zapreš mahom knjige, iz katere si bral ravno kaj podučljivega ali zabavljivega, ter poslušas z velikim začudenjem premili dvospev tvojih bivših učenk? Blagor ti, ako si kaj takega slišal! ti si nalogo svojega težavnega poklica o svojem času izverstno rešil! Ali take prikazni so bele vrane. Kaj naj tedaj učitelj v tem oziru stori? — Mladina naj se uči pesmi ne samo radi postave, temuč za javnost življenja, t. j., da se jih lahko posluževa tudi potem, ko je že za šolo odrastla. Da se to doseže, treba je učiti mladino lepih, mičnih pesmi. Takih pesmi najdemo veliko in veliko med našim narodom, samo treba jih je zbrati. Eno in tisto pesem pol leta ali ene in tiste vsako leto prepevati, je kriva in žalostna pot; otročiči se jih naveličajo, zgubó veselje do pevanja, so neobčutni do pesmi, in sami smo zakrivali, ako si odrastli otroci pri izstopu iz šole s šolskim prahom otresejo tudi šolske pesmi. Perva skerb vsacega narodnega učitelja je, da si priskerbi zadostno zbirko lepih, mičnih narodnih pesmi za šolo. Semtertje že dobivamo prav lepih, ponatisnjenih v raznih šolskih knjigah in časnikih, pa vendar nam še ne zadostujejo.

Večrazredna šola potrebuje veliko pesmi, ako hočemo vsako leto nove in v vsakem razredu tudi druge popevati. Da bi pa učitelj radi šolskih pesmi v zadrego ne prišel, sklenilo je okr. učiteljsko društvo ornužko, da si bode prizadevalo, lepih in mičnih narodnih pesmi za šolo po mogočosti priskerbeti iz vseh krajev naše slovenske domovine, in taiste tudi o svojem času zamenjevati. (Verlo dobro. Ured.)

Ker je podpisani od imenovanega društva za zbiratelja š. pesmi izbran, se vljudno oberne na vsa slavna okr. učiteljska društva, do častitih gosp. učiteljev in drugih šolskih prijateljev v naši Sloveniji, s ponižno prošnjo, naj blagovolijo podpisanemu poslati po mogočnosti lepih in mičnih za šolo primernih pesmi, katere se bodo na željo pošiljateljem o svojem času z drugim zamenile.

Le na ta način bode nam mogoče vstrezati tirjatvam, postav in željam našega milega naroda. Štefan Kovačič.

Iz celjske okolice. Iz letnega poročila učiteljskega društva v Celji povzamem sledeče:

Društvo je imelo v pretečenem letu 1876 osem rednih skupščin; v teh se je prednašalo:

1. Gosp. Tisch je o telovadbi v ljudskeji šoli svoje govore nadaljeval in praktično kazal.

2. Gosp. Bobisut je tudi svoje govore o napravi in vporabi fizikalnih aparatov v ljudskeji šoli nadaljeval; v dveh lebko umljivih govorih pa je obravnaval gorkotne vire, gorkotna vodila, o razširjenji gorkote, o uplivu gorkote na druga telesa itd.

3. Gosp. Kresnik je v enem prednašanji govoril o pridu čebelarstva z ozirom na prednost premakljive sestave v panjih itd.

4. Gosp. Jarc je v enem govoru prednašal slovenski glagol, njegov pomen, kakovost in njegovo obliko, povdarjal je razloček mej slovenskim in nemškim glagolom.

To je zaderžaj vseh predavanj; veršila so se v nemškeji, poslednje v slovenskeji besedi.

Dalje se je obravnavalo:

1. Brahni red, po katerem se morejo knjige iz okrajne bukvarnice izposoditi in čitati (izdelali so ta red gg.: Weiss, Kresnik in Kovač).

2. Gosp. Weiss poroča o potrebi pesmarice za slovenske in slovensko-nemške šole in o njenem zaderžaji. (Omenjena knjižica se je uže dežšolskem svetu v odobrenje predložila.¹⁾)

3. Gosp. Lopan je obravnaval vprašanje: Kako je pismene slovenske naloge na dvojezičnih šolah popravljati?

4. Gosp. Bobisut govori o zboljšanjji, oziroma sestavljenji za beril slovenske narodne šole, kakor je pretresaval in odobril v to sverho sestavljeni odbor.

Ker se je v vsakem važnejšem predmetu, koji se je obravnavalo o svojem času, obširneje poročalo, skerčujem torej poročilo.

Za tekoče leto so društveniki izvolili sledeči odbor:

Gosp. Bobisut, predsednik,

„ Tisch, njegov namestnik,

„ Miklavec, blagajnik,

„ Lopan, zapisnikar,

„ Blümel, pevovodja,

„ Jarc in Brezovnik odbornika.

Vporočevalce v časopise so voljeni gg.: J. L. Weiss, Jarc in Brezovnik.

V. J.

Iz Vojnika. 1. februarja imelo je celjsko učiteljsko društvo v mestnoj deklisheji učilnici svoj drugi letošnji občni zbor. Pričujočih je bilo okolo 20 udov. Zapisnik zadnje seje prečita in odobri se. Na novo pristopi k društvu g. Franjo Vrečko, učitelj v Petrovčah.

Ker pri zadnjem, 28. dec. m. l. se veršečem društvenem zborovanju blagajnik g. Miklavec radi mnogih zaprek nij mogel o društveni blagajnici poročati, stori to danes g. Bobisut. Iz tega poročila zvemo, ka ima društvo radi počasnega vplačevanja nekojih udov — okolo 180 glđ. dolga, a ipak še nekaj gold. gotovine.

Vprašalo se je, kako naj bi se zaostala društvenina izterjala. Po

¹⁾ Bog daj, da bi bila odobrena.

daljšem pogovoru določi se, ka naj se najpervlje udi društva konstatirajo; kajti še figurirajo kot udje nekovi gospodje, ki, dasiravno so se vže zdavnaj iz našega okraja preselili, niso svojega izstopa vodstvu naznanili. To „trebljenje“ društvene spomenske knjige dalo se je takoj na dnevni red in imena mnogih gospodov so se prečertala. Vendar sklene zbor spomenu te gospode uljudno poprositi, zaostalo društvenino pobotati, ter ob enem društvenem predsedništvu javiti, hočejo li še za naprej udje tega društva ostati ali ne.

Gosp. Bobisut poročuje o izdelovanju „Drugega berila“. Po nekotih uvodilnih besedah, v kojih nam naznani, ka odbor marljivo dela, ter da upa v nekotih mescih izgotovljeno delo slavnemu zboru predložiti, poroča o izdelovanju etičnega dela „druge čitanke“. Javi nam, koje spise v dosedanji čitanki kani odbor tudi še v novej čitanki obderžati, katere misli izpustiti in kakimi jih hoče nadomestiti. O osodi marsikojega sestavka vname se živahna debata, koje so se najbolj vdeležili gg.: Rupnik, Jare, Šeligo, Lopan, Vučnik jun., Koderman, Brezovnik i. dr.¹⁾ Naposled sprejme se vse od odbora nasvetovano.

Sedaj čita g. Rupnik pismo g. Žolnir-ja, v kojem ta gospod (danes zaderžan zborovanja osobno vdeležiti se) nekako tako-le piše: „Ako naše društvo na poboljšanju čitank deluje, naj se to tudi v lepej slogi godi. Sploh menim, ka ima pri tem delu vsak slov. učitelj in časnik pravico in dolžnost kaj dobrega nasvetovati, kajti „več glav, več vč.“ Tako je tudi „Slov. Učit.“ nedolžno nasvetoval, naj bi se pri popravljanju čitank tudi ljublj. učitelji povprašali. Nekdo od našega društva pa radi te betvice v „Päd. Zeitschrift“ zahruje nad njim („Slov. Učit.“) in bije na veliki zvon med nemške učitelje. Tega bi pač ne bilo treba in ako bi bilo treba, naj bi to doma, t. j. med slovenskimi učitelji ostalo, ne pa se tako daleč v tuj kraj oznanjevalo. Te zadeve so naše domače zadeve. To je bilo pre nagljeno, toraj ne modro.“ — Na to predlaga g. Rupnik, ka naj se ovemu čudnemu „udu celjskega društva“ nezaupnica izreče. Po marsikojem „pro“ in „contra“²⁾ sklone se g. Žolnirja povabiti, ka naj pri prihodnjem zborovanju osobno svoj predlog motivira.

Radi pomanjkanja časa mora se govor g. Weiss-a „o starih in novih računskih metodah“ do prihodnjega zborovanja odložiti. A. B.

Iz Ormuža. K seji, ktero je naše društvo l. t. m. imelo, došlo je malo udov. Vzrokov temu je med drugim ta, da prov. učitelji vže zadnjega svojo plačo dobè, ter da na enorzrednicah tudi četertek prosti dan ni, in zopet drugi vzrok slaba pota. Pa ne išimo vzrokov in ne tožimo še mi, saj enake tožbe od vseh strani prihajajo in vsakdo kaže, da društveno življenje sedaj povsod hira.

Dnevni red je bil precej obširen, pa radi malega števila udov se je vse izpustilo, razen točke „živinoreja“, katero je po drugem berilu obravnaval Šinko. Navel je med drugim, kako naj bi šola upljivala, da se bodo

¹⁾ Omeniti moramo hvalevredno, da se je vse izključljivo le slovensko debatiralo. Pis.

²⁾ Oporokalo se je, ka društvo nij odgovorno za mnenja posameznih udov. Pis.

kmetijstvu koristne živali varovale, ter h koncu obširno korist in varstvo ptic razpravljaj. Živahna debata bila je pri predlogih.

Šinko predlaga: Udje našega društva so skoraj vsi učitelji tega okraja, oni plačujejo določene zneske, ter tako vzdržujejo društvo. Naloga našega društva je tedaj tudi šole, kjer ti učitelji delujejo, po mogočnosti podpirati. Res, da naše društvo mnogo v tem obziru storiti ne more, pa vendar vsaj nekoliko. Zatoraj predlagam: Društvo naj bi nakupilo Netolička-Lapajnetove „Male fizike“ in „Občne zgodovine“, ter oboje šolskim bukvarnicam našega okraja razdelilo.¹⁾ Kovačič temu ugovarja rekoč: „Učiteji naj bi se s kraj. šolskim svetom pogovorili, ter vsaki za svojo šolsko bukvarnico nakupili“. Ko še Štrenkelj in Štuhec Šinkov predlog podpirata, in ta končno naglašā, da se ne bodo šolski sveti za to malo ali celo nič brigali, se Šinkov predlog sprejme.

Eberl: „Društvo naj bi okrajni šolski svet prosilo, naj bi ta šolam, ktere še svojih „štampilov“ nimajo, nje preskerbel, ter proti plači razposlal, ker si jih nekteri šolski sveti omisliti nočejo. Kovačič govori proti predlogu. Šinko podpira Eberla, ter meni, da to društvo storiti ne more, pač pa naš zastopnik v okrajnem šolskem svetu lahko to sproži.

Slovstvo.

(„Hervatski učitelj“) se imenuje nov šolski list v Zagrebu, ki izhaja nameso „Školskega prijatelja“, kojega je izdajalo društvo „Narodna škola. — Gospod Tomšič, zagrebački učitelj (rodом Slovenec) je urednik „Pučkim novinam“, tedniku, ki je dobro uredovan in po zadržanju sličен našim „Novicam“.

Šolske novice in drobtine.

(Iz štajerskega deželnega šolskega sveta). Seja 1. febr. Dovolila se je začasna ustanovitev privatne kupčijske šole v Mariboru, razširitev trirazrednice v Laškem tergu v 4razrednicu, enorazrednicu v Polji, Koprivnici in Bučah v 2razrednicu. Ivan Muršec se je imenoval nadučiteljem v Št. Martinu pri Vurbergu, Emilija Schubitz (Šubic)²⁾ učiteljica v Konjicah, Ivana Schmid³⁾, učiteljica ročnih del v Vojniku in Novicerkvi.

(O prevelikih terjatvah). ki se zahtevajo po naših načertih od sedanje narodne šole, je tožil v svojem govoru poslanec Dr. Beer v državnem zboru rekoč, da se po normalnih učnih načertih vse preveč zahteva od učiteljskih kandidatov po učiteljskih, od učiteljev, ki delajo izpite sposobnosti. Pravil je, da se pri teh izpraševalnih komisijah še učiteljicam dajo takošna prašanja, kakoršna bi bila še le za nastopnega učitelja realke primerna. Vsled tega pa tudi učitelji od učencev toliko zahtevajo, da so sedanje meščanske šole po vsem slične realkam. Vsled tega pričakuje govornik od naučnega ministerstva, da bi te prevelike terjatve

¹⁾ Dobro; šolarske bukvarnice so tudi jako primeren kraj za take knjige, ki naj se potem marljivo učencem posojujejo.

²⁾ Nima spričevala iz slovenščine!!

³⁾ Ne ume slovenščine!!!

Ur.

Ur.

znižal, zlasti nekatere prevelike izrastke obrezal, za kar bi mu bilo vse učiteljstvo hvaležno in s čemur bi tudi dobri stvari koristil. (Gotovo Ur.)

(Prepoved in pojasnilo.) Štajerski deželni šolske svet je z okrožnico od 11. jan. prepovedal rabiti neodobrene šolske knjige, zlasti one od Ivana Lapajna. Mi to prepoved tako umemo. Lapajnetove knjige se na ta način, kakor druge n. pr. čitanke, računice, nemške slovnice ne smejo v šole vpeljati, da bi se učencem za ukazalo, po in to Lapajne-tovo knjigo si morate vmisliti. Toda, kakor mi šolske postavne in ukaze umemo, sme pa učitelj katerokoli primerno, mladini koristno knjigo, bodisi nemško ali pa slovensko v šolarsko knjižnico vpeljati in jo potem učencem posojevati. Tudi več iztisov sme od ene knjige v tej knjižnici biti. Pa tudi v učiteljskih bukvarnicah smejo slovenske knjige biti. Pa učitelj sam si sme za svoje novce tudi kakovo Lapajne-tovo knjigo kupiti, in jo, ako mu okoliščine dopuščajo, darovati pridnemu učencu, da doma iz nje čita itd. v svojem odloku pa dela slavni dež. š. svet „Slov. učitelju“ skoroda krivico, ko meni, da smo nekako mi učitelje nagovarjali, da naj ministerjalni ukaz prelomijo. Mi priporočamo slovenskim učiteljem, slovenski mladini in Slovencem sploh vsako primerno slovensko knjigo. Tim bolj pa je naša dolžnost, take šolske knjige priporočati, katere je naše društvo založilo. „Vsak berač svojo mavho hvali.“ Če je pa to delce namreč „zgodovina“ („Schulwerkchen“, kakor slov. dež. š. svet pravi) kaj vredno, o tem so sodili že pred učitelji, ki so ga brali že v našem listu. „Slovenski učitelj“ nema na vesti tega, da bi s svojim priporočevanjem slovenskih knjig šolstvu (t. j. slovenskemu) škodoval ali pa učiteljstvo v nečast spravljal, kakor se je izvolil sl. dež. š. svet izraziti.

(Kranjski učitelji), kateri še nemajo spričevala učiteljske sposobnosti, pa že 15 let v zadovoljnost služijo, smejo se brez omenjenega spričevala definitivni imenovati, ako imajo po prejšnjih določbah spričevalo za podučitelja ali učiteljskega pomočnika. To se jim je dovolilo z odlokom naučnega ministerstva od 4. jan. t. l. vsled sklepa kranjskega deželnega zbora v lanskem letu.

(Učiteljsko društvo mariborske okolice.) Pri občnem zboru¹⁾ 4. jan. se je izvolil sledeči odbor: Sernee, predsednik, Moge, podpredsednik, Praprotnik in Pezdevšek, tajnika, Jager, blagajnik, Hren, Leskovar in Rošker, odborniki. Prihodnja seja je 1. marca ob 10. uri predpoldnem v Leitenberški učilnici.

(Vabilo.) Ljutomersko okrajno učiteljsko društvo vabi s tem k zboru, ki bodo v četrtek 1. marca v Ljutomeru (v 1. realki) s sledečim dnevnim redom: 1) govor o lepopisji; 2) govor iz fizike in kemije; 3) govor o metodični obravnavi slovenske slovnice. Začetek ob 1/2 10 uri. Vabijo se vsi učitelji ljutomerskega okraja.

(Zahvala.) Nek domoljub iz celjske okolice je za šolarsko bukvarnico svojega kraja kupil 50 iztisov „Občne zgodovine“. Za to podporo, ki naj bo drugim v spodbudo, izrekamo mu priserčno zahvalo!

Odbor „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Učiteljska služba v Polenšaku (Irazr., okr. i. p. Ptuj) s 550 gl.d. in stan. do 31. febr. na kr. š. svet. Učiteljska služba v Brezuli (p. Račje, 1 r.) s 550 in stan. do 10. m. na kr. š. sv.

Na Kranjskem: Učiteljska služba v Berdu, s 400 gl.d. in stan. do 28. febr. na kr. š. svet.

¹⁾ Za poročilo nam je danes prostora zmanjkalo.

V Istri: Učiteljske službe v Materiji (500), v Brezovici (400), v Tatrah (400), povsodi s stanovanjem do 28. febr. na okr. š. svet v Voloski.

Premembe pri učiteljstvu po Slovenskem.

Na Štajerskem: G. Ant. Klanjšček, ki je bil dobil učiteljsko službo v Gvardeli pri Terstu, odpovedal se je tej službi in ostane še v Ljutomeru. G. Jak. Ferik, nadučitelj pri sv. Benediktu v Slov. gor., je umrl. G. Šket (iz Kalobja), učitelj v Vočni pri Gornj. gradu. G. Šerak (iz Št. Lenarta), učitelj v Sromljah. G. Lever, def. podučitelj na šoli celjske okolice. G. J. Leskovar, učitelj v Celnici pri Mariboru; gospodična Tribnik, učiteljica ročnih del v Ručah, Marija Tischler pa v Št. Lorencu na k. ž.; g. Končan (iz Ljubljane), učitelj pri sv. Antonu na Poh.; g. Vizjak, (kand. iz Ljubljane), učitelj na steklarnici pri Ribnici. G. Planker (iz Brezul), učitelj v Laporji.

Na Kranjskem: G. Franjo Bevk, učitelj Št. Vidu pri Lukovici, je umrl.

Na Koroškem: G. R. Poklič, zač. učitelj v Možicah pri Prevalih.

List. opravištva: G. J. Č. . . i v Šmartnem. Poslano sprejeli, hvala!

Podučiteljska služba

na dvorazrednici v Ponkvi, z dohodki IV. razreda in prostim stanovanjem se razpisuje.

Prositelji imajo svoje prošnje potem predstavljene šolske gosposke do konca februarja 1877 poslati krajnemu šolskemu svetovalstvu na Ponkvi.

Okrajni šolski svet Šmarski, dne 26. januarja 1877.

Pervosednik: Haas m. p.

Učiteljska služba

na novo osnovani enorazredni ljudski šoli pri sv. Jerneju z dohodki III. razreda in prostim stanovanjem se razpisuje.

Prosilci, zmožni nemškega in slovenskega jezika, imajo svoje dostojne dokumentirane prošnje potem predstavljene okrajne šolske gosposke naj dalje do 15. marca t. l. vposlati krajnemu šolskemu svetu pri svetem Jerneju (St. Bartolmä, Post Hohenmauthen).

Okrajni šolski svet v Marenbergu, dne 10. februarja 1877.

1—2

Pervosednik: Strobach.

„OBČNA ZGODOVINA“

za narodne in meščanske šole.

(Poslovenil Ivan Lapajne.)

Dobiva se po 25 kr. (kedor vzame 10 istisov po 20 kr.) v Ljutomeru pri „Učiteljskem društvu za slovenski Štajer“ in v Ljubljani pri M. Gerber-ju. 4—4

Risanske priprave.

Knapek v Znojmu¹⁾ priporoča slovenskim učiteljem:

- 1) Risanke s slovenskimi napismi po 3 kr. (100 po 2 gld. 85. kr.), v št. I. so pike 1 cm., v št. II. so 2 cm. narazen.
- 2) Methodische Handbücher für Freihandzeichnen (1. Abt. 80 kr., 2. Abt. 1 gld., 3. Abt. 1 gld. 50 kr., 4. Abt. 2 gld. 60 kr.)
- 3) Formensammlungen für Freihandzeichnen (1. Abt. 40 kr., 2., 3., 4. Abt. à 65 kr.)
- 4) Method. Handbuch für Zeichnen an Knabenschulen, 1 gld. 30 kr.
- 5) " " " " " " 1 " 20 "
- 6) Geometrische Formenlehre, 40 kr.

¹⁾ Posreduje učiteljsko društvo v Ljutomeru.

V Pragi v založbi **Felkl**-na in **sina** (Celetna ulica, č. 30) so izišle po priporočilu „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“:

NOVE RISANKE

s slovenskimi napismi in s prav dobrim, debelim papirjem.

Perva, **druga** in **tretja** risanka so pikčaste, **četrta** ima čisti papir. V 1. risanki so pike 1 cm., v 2.—2 cm., v 3.—4 cm. narazen.

100 kosov velja 4 gld. 50 kr.; posamezni sešitki (s 6 listi) so po 6 kr.

Za slovenske šole jih ima pa v zalogi

Janes Giontini in **Fr. Dubois**
v Ljubljani. v Ljutomeru.

Zlasti opozorujemo slavne okrajne šolske svete, p. n. gospode šolske ravnatelje in učitelje na naše, izvrstne po najnovejših zemljepisnih znanostih uredjene zemeljske krogle (globe), luno- in planetostroje najnižjih cen v slovenskem, hervatskem in serbskem jeziku. Visoko naučno ministerstvo jih je v svojem času kot edino za šolo pripravne priporočilo.

☛ Vzori (obrazci) se na zahtevanje zastoj in franko pošiljajo.

Felkl in sina

2—12

tergovina s papirjem v Pragi.